

การบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อการผังเมืองแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านฝาง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

INTEGRATION OF SPATIAL DATA FOR TOWN PLAN OF MUNICIPAL DISTRICT BY PARTICIPATION
CASESTUDY: TAMBON BAANFANG MUNICIPAL, AMPHOE MUANG, KHON KAEN

ธราดล ตาละลักษณ์¹ และ รวี หาญเผชิญ²

¹ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

² คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

E-mail: tinyawad@gmail.com

บทคัดย่อ

จากการถ่ายโอนภารกิจผังเมืองลงสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่ายากความพร้อมในการดำเนินการ จากข้อจำกัดต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องความรู้และความเข้าใจ ของผู้ปฏิบัติงานและประชาชน งานวิจัยนี้มีความประสงค์ที่จะศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานและประชาชนในงานด้านการผังเมือง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการเทคนิคการสนทนากลุ่มและแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมเป็น 3 รอบ ได้แก่ รอบที่ 1 กระบวนการสนทนากลุ่มของผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้อง รอบที่ 2 การเปิดเวทีสาธารณะให้ความรู้ด้านผังเมืองแก่ประชาชน และรอบที่ 3 การฝึกปฏิบัติงานด้านการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน และประชาชนในงานด้านการผังเมือง สร้างผลดีต่องานด้านการวางผังเมืองของเทศบาลตำบลบ้านฝาง กล่าวคือ ในการสนทนากลุ่มรอบที่ 1 ก่อให้เกิดการปรับพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในการด้านการผังเมือง และยังสามารถค้นพบข้อมูลที่ต้องการใช้ในการด้านการผังเมือง รอบที่ 2 เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเกิดพัฒนาการของผู้ปฏิบัติงานและประชาชน ปรับทัศนคติที่ต้องงานด้านการผังเมืองของประชาชน รอบที่ 3 การฝึกปฏิบัติงาน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถสร้างข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อใช้ในการงานด้านการผังเมืองได้ สามารถสร้างมิติในการมองภาพรวมของพื้นที่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการวางผังเมือง จากการสนทนากลุ่มทั้ง 3 รอบพบว่า กระบวนการการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อการผังเมืองแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ทำให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองของเทศบาลตำบลบ้านฝาง ตื่นตัว กระตือรือร้นและเข้าใจ ตนเองมากขึ้น เข้าใจพื้นที่ของตนเองมากขึ้น เข้าใจงานด้านการผังเมืองมากยิ่งขึ้นและยังสามารถมองเห็นแนวทางในการนำข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ได้จากการบูรณาการครั้งนี้ไปใช้งานในงานด้านการผังเมืองและการพัฒนาเมืองได้ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : การวางผังเมือง กระบวนการการมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม

methodology, and the data were collected using focus group discussions and questionnaires. The process of participation was in three stages. Stage 1 involved focus group discussions with workers and others concerned. Stage 2 involved open public forums to educate the public in urban planning. Stage 3 consisted of practice in the integration of spatial data.

The results showed that the participation of workers and the public in urban planning had a positive effect on the urban planning of Baan Fang sub-district municipality. More specifically, the stage 1 focus group discussion improved basic knowledge and understanding in the field of urban planning and also helped workers to identify the information required in the field of urban planning. Stage 2 showed that the workers and the public can learn from each other and helped the public participants to develop a positive attitude to the work of urban planning. As the result of stage 3, workers learned to collect spatial data for use in the field of urban planning. A dimensional overview of the area is essential to planning, and the participating workers found that to be the case. The integration of spatial data in town planning for a municipal district helped the workers in the local administration to have a better appreciation of the importance of urban planning. It also increased their understanding and awareness of their own areas and created greater enthusiasm. Spatial data can also provide a visual integration of the present urban plan and future urban developments.

Keywords: Urban Planning, Participations, Focus group discussion.

Abstract

The transfer of urban planning requirements from large urban authorities to local administrations can be difficult due to limitations in the knowledge and understanding of the local staff and the community. The objective of this research was to explore the participation in urban planning of workers and citizens in the local administration. This study used qualitative research

1. บทนำ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ให้อิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการถ่ายโอนงานด้านการผังเมืองลงสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยเหตุที่การจัดทำผังเมืองเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการวางแผนและการบริหารงานพัฒนาเมืองและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง สำหรับการจัดทำผังเมืองในระดับเทศบาลตำบลซึ่งได้รับการถ่ายโอนอำนาจหรือกระจายอำนาจให้ผู้ปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม

พบว่าท้องถิ่นยังขาดความพร้อมในการดำเนินการจากข้อจำกัดต่าง ๆ เนื่องจากยังไม่มีเตรียมความพร้อมด้านความรู้ความเข้าใจด้านการผังเมือง ข้อจำกัดในด้านบุคลากร ข้อจำกัดในด้านงบประมาณ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิจัยด้านการผังเมืององค์กรระดับเทศบาลตำบลขนาดเล็ก เช่น เทศบาลตำบลบ้านฝาง ว่าเป็นอย่างไร ข้อมูลเชิงพื้นที่ที่สำคัญและจำเป็นต่อการงานด้านการผังเมือง มีข้อมูลอะไรบ้าง ผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมืองมีทัศนคติต่อการงานด้านการผังเมืองอย่างไร และผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมืองมีความคิดเห็นต่อการนำระบบสนับสนุนสารสนเทศเข้ามามีใช้ในการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่และใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจด้านการผังเมืองอย่างไรโดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมือง

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมในการวางแผนผังเมือง
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมืองและประชาชน ต่องานด้านผังเมืองและการพัฒนาเมือง

3. วิธีดำเนินงาน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการเทคนิคการวิจัยแบบการสนทนากลุ่ม 3 รอบ และแบบสอบถาม ระหว่างเดือน มิถุนายน ถึง พฤศจิกายน 2554 ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) พิจารณาเลือกกลุ่มบุคลากรกองช่าง ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองของเทศบาลตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และประเมินความคิดเห็น ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานต่อเครื่องมือกระบวนการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งการจัดสนทนากลุ่มเป็น 3 รอบ รอบที่ 1 เป็นการจัดการสนทนากลุ่มเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในงานด้านการผังเมืองของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมืองของท้องถิ่น รอบที่ 2 เปิดเวทีสาธารณะให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในงานด้านการผังเมืองของท้องถิ่นทั้งในส่วนของผู้ปฏิบัติงานและภาคประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่องานด้านการผังเมืองของท้องถิ่น รอบที่ 3 การฝึกปฏิบัติงานด้านการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยผู้วิจัยเตรียมวิธีการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่ไว้ให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองได้ลงปฏิบัติ โดยมีผู้วิจัยเป็นวิทยากรกระบวนการ (Facilitator) ในทุกขั้นตอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบสอบถามยืนยันข้อมูลที่ได้จากการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติอย่างง่าย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการแปลผล ข้อมูลแบบสอบถามประเมินระดับความพึงพอใจต่อเครื่องมือการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่ ใช้การวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามขั้นตอนดังนี้ ให้คะแนนสำหรับการประมาณค่าตามแบบ Likert Scale แก่คำตอบ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เป็น 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ คำนวณหาค่าเฉลี่ย (X) และค่าร้อยละ ของคำตอบแต่ละด้าน และแต่ละรายการ

พื้นที่ศึกษา เทศบาลตำบลบ้านฝางตั้งอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอบ้านฝาง พื้นที่ทั้งหมด 4 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน (7 ชุมชน) อยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดขอนแก่น ห่างจากจังหวัด

ขอนแก่น 22 กิโลเมตร เป็นศูนย์กลางระดับอำเภอของอำเภอบ้านฝาง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 6,447 คน

4. ผลการวิจัย

รอบที่ 1 การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มรอบที่ 1 มีผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทั้งหมด 7 คน ซึ่งทั้ง 7 คนเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานด้านการผังเมืองของเทศบาลตำบลบ้านฝาง จำแนกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหาร และ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน โดยส่วนใหญ่ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้มาที่รับผิดชอบต่อการงานด้านการผังเมืองเป็นผู้ปฏิบัติงานในสังกัดกองช่าง ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเป็นชายทั้ง 7 คน พบว่า

ก่อนที่จะมีการถ่ายโอนภารกิจด้านผังเมืองลงสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมืองยังมีความรู้ความเข้าใจในงานด้านการผังเมืองไม่มากนัก และยังไม่ทราบบัญชาความรู้ในด้าน 1) ขั้นตอนและกระบวนการการจัด ทำผังเมือง 2) ข้อกำหนดของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละประเภท 3) ข้อบังคับและกฎหมายผังเมือง 4) ข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำผังเมือง 5) แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการผังเมือง 6) การนำเทคโนโลยีต่าง ๆ

ภายหลังการถ่ายโอนภารกิจด้านการผังเมืองลงสู่ท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองของเทศบาลตำบลบ้านฝางจึงมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ในงานด้านการผังเมือง ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้จากการเข้าร่วมประชุมสัมมนา และเข้ารับฟังการถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการผังเมือง หลังจากผู้ปฏิบัติงานได้เข้ารับการอบรมสัมมนาในงานด้านการผังเมืองแล้ว เทศบาลตำบลบ้านฝางก็ยังไม่สามารถจัดทำผังเมืองชุมชนด้วยตนเองได้ เนื่องจากปัจจัยหลายด้าน เช่น ความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ และอุปกรณ์ที่ใช้ในงานด้านการผังเมือง เป็นต้น เนื่องจากในการจัดทำผังเมืองชุมชนโดยสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดขาดกระบวนการการถ่ายทอดความรู้ ในการนำข้อมูลที่มีมาใช้เพื่อประโยชน์ด้านการผังเมืองของเทศบาลตำบลบ้านฝาง จากการสนทนากลุ่มยังพบอีกว่า การดำเนินงานด้านการผังเมืองของเทศบาลตำบลบ้านฝางมีปัญหาอุปสรรค 2 ด้าน คือ 1) ปัญหาการถ่ายโอนภารกิจด้านการผังเมืองลงมาเพื่อให้เทศบาลตำบลบ้านฝางดำเนินการ โดยเทศบาลตำบลบ้านฝางยังขาดความพร้อมรับในการถ่ายโอนภารกิจด้านผังเมือง ขาดความพร้อมของหน่วยงานในการวางแผนและจัดทำผังเมืองด้วยตัวเอง โดยเฉพาะด้านบุคลากร ด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยี และปัญหาด้านการรับรู้ถึงกระบวนการ และขั้นตอนการจัดวางผังเมืองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการผังเมือง 2) ประชาชนในพื้นที่ขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในงานด้านผังเมือง ทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการดำเนินงานด้านผังเมือง กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่า การวางแผน จัดทำ และดำเนินงานด้านการผังเมืองจะส่งผลกระทบต่อทางลบต่อตัวเอง เนื่องจากต้องปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับต่าง ๆ

สรุปการสนทนากลุ่มรอบที่ 1

การสนทนากลุ่มรอบที่ 1 ได้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความเข้าใจในงานด้านการผังเมืองชัดเจนมากขึ้น เข้าใจการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ เข้าใจในพื้นที่ของตนเองมากยิ่งขึ้น และยังสามารถมองเห็นแนวทางในการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่ของตน และในช่วงกลางถึงช่วงท้ายของการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้เข้าร่วมประเภทผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองเกิดความตื่นตัวและกระตือรือร้นในการสนทนามากยิ่งขึ้น เนื่องจากได้มองเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของผังเมือง และทั้งยังมีความเข้าใจในงานด้านการผังเมืองมากยิ่งขึ้น

กล่าวถึงความเห็นหรือแสดงความคิดเห็นในมุมมองของตนมากขึ้นซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานด้านการผังเมือง ซึ่งต่างจากการสนทนาในช่วงแรก ที่ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาไม่ได้ให้ข้อมูลเท่าที่ควร จากกระบวนการสนทนากลุ่มทำให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองมีการปรับพื้นฐานความรู้ด้านการจัดทำผังเมือง ผู้ปฏิบัติงาน สามารถ จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ทั้งหมด 14 ประเภท ได้แก่ 1) ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อการอยู่อาศัย 2) ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย 3) ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง 4) ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก 5) ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก 6) ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม 7) ที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม 8) ที่ดินประเภทปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม 9) ที่ดินประเภทอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว 10) ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 11) ที่ดินประเภทสวนเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 12) ที่ดินประเภทสถาบัน การศึกษา 13) ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา 14) ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ และ ยังเสนอแนะหมวดหมู่ของข้อมูลที่เป็นต่องานด้านการผังเมือง เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ข้อมูลด้านลักษณะภูมิศาสตร์ 2) ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบัน 3) ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสามารถแยกย่อยในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ข้อมูลด้านลักษณะภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย ข้อมูลด้าน (1) เส้นชั้นความสูง (2) พื้นที่ชุ่มน้ำ (3) ธรณีวิทยา (4) จุดหมายตา (5) แหล่งน้ำ (6) ชั้นน้ำใต้ดิน (7) สิ่งแวดล้อม
2. ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบัน ประกอบด้วย ข้อมูลด้าน (1) ที่พักอาศัย (2) พาณิชยกรรม (3) เกษตรกรรม (4) อุตสาหกรรม (5) คลังสินค้า (6) สถาบันศาสนา (7) ที่โล่งว่างเพื่อนันทนาการ (8) ป่าไม้ (9) สถาน ที่ราชการ (10) สถานศึกษา (11) ถนน (12) โครงข่ายคมนาคมขนส่ง (13) ไฟฟ้า (14) ประปา (15) ชลประทาน (16) แหล่งกักจัดขยะ (17) เส้นทางกักจัดขยะ (18) การใช้ประโยชน์อาคาร (19) ชุม สายโทรศัพท์
3. ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย ข้อมูลด้าน (1) อาชีพ (2) กลุ่มทางสังคม (3) ประเพณีศิลปวัฒนธรรม (4) สาธารณสุขและ สิ่งแวดล้อม (5) ประชากร (6) นโยบายท้องถิ่น (7) อุบัติภัย (8) ทรัพยากรธรรมชาติ (9) แหล่งท่องเที่ยว

รอบที่ 2 เวทีสาธารณะ

เปิดเวทีสาธารณะ ประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลทีละเล็กละน้อยมากขึ้น ซึ่งผู้ เข้าร่วมในการสนทนากลุ่มรอบที่ 2 จำนวนออกเป็น กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน สำหรับกลุ่มผู้บริหาร ประกอบด้วย ประธานสภา รองประธานสภา กรรมการสภา ปลัดเทศบาล (รักษาราชการแทนนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านฝาง) ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในรอบที่ 1 รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 22 คน ผลที่ได้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเฉพาะ ข้อมูลปัญหาของประชาชน ปัญหาในพื้นที่เนื่องจากมีการสนทนาแลกเปลี่ยนในหลายมุมมองทั้งจากผู้นำชุมชน ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมือง รวมไปถึงกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น และจากการสนทนากลุ่มในครั้งนี้ พบว่า ปัจจุบันเทศบาลตำบลบ้านฝางได้สำรวจข้อมูลพื้นฐานและจัดทำเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ใช้ในการพัฒนาเมือง ข้อมูลเหล่านี้บางส่วนเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ที่จำเป็นต่องานด้านการผังเมือง ลักษณะของข้อมูลโดยส่วนใหญ่ที่พบจะอยู่ในรูปแบบของเอกสาร ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกันหลากหลายในแต่ละชุดข้อมูล และยังไม่มีการจัดทำข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบ

ดิจิทัลไฟล์ จึงทำให้การนำข้อมูลมาบูรณาการเพื่อใช้ในงานด้านการผังเมืองยังไม่สามารถทำได้ด้วยความสะดวก ทั้งผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองและผู้บริหาร ยังมองภาพรวมของเมืองได้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร จึงยังไม่สามารถนำข้อมูลต่าง ๆ ที่มีมาใช้ในการวิเคราะห์และพัฒนาเมืองให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ ในด้านข้อมูล เนื่องจากปัจจุบันเทศบาลตำบลบ้านฝางยังไม่มีระบบในการจัดการข้อมูลจึงทำให้ยังไม่สามารถนำข้อมูลที่มีไปใช้ในการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเมืองได้อย่างเป็นระบบ ข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงถูกนำมาใช้ได้บางส่วนเท่านั้น ไม่สามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ได้เต็มตามศักยภาพที่มี

จากการสนทนากลุ่มและตอบแบบสอบถาม ในรอบที่ 2 ยังพบประเด็นรายละเอียดในด้านความรู้ความเข้าใจต่อประเภท การใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ ปฏิบัติงานยังมีความเห็นที่แตกต่างกันถึงประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านฝางและยังไม่มีการหรือกระบวนการในการนำข้อมูลที่มีอยู่เหล่านี้มาบูรณาการเพื่อใช้ในงานด้านการผังเมืองหรือแม้แต่องานด้านการพัฒนาเมือง

อย่างไรก็ดีแต่จากการสนทนากลุ่มทำให้กลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนาโดยส่วนใหญ่เริ่มเข้าใจและให้ความสนใจกับงานด้านการผังเมืองเพิ่มขึ้น มีความกระตือรือร้น และเข้าใจในเรื่องข้อมูลที่ใช้ในงานด้านการผังเมือง เกิดความเข้าใจในภาพรวมของงานด้านการผังเมืองมากยิ่งขึ้น

รอบที่ 3 การฝึกปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่และผู้บริหาร

ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองเทศบาลตำบลบ้านฝาง ส่วนใหญ่สามารถรับรู้ได้ในระดับปานกลาง ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองบางคนพบปัญหาด้านเครื่องมือซึ่งค่อนข้างล้าสมัย จึงทำให้ไม่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งโดยภาพรวม ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองส่วนใหญ่สามารถใช้เครื่องมือกระบวนการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่ได้ในระดับปานกลาง และจากการสังเกตและสัมภาษณ์ ยังพบอีกว่า ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองมีความเคยชินกับการปฏิบัติงานในลักษณะข้อมูลเอกสารมากกว่าการปฏิบัติโดยใช้เครื่องมือชนิดอื่น จึงทำให้การเรียนรู้ในการใช้เครื่องมือเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นหลังจากที่ได้ทดลองลงมือปฏิบัติโดยใช้เครื่องมือและกระบวนการดังกล่าวไประยะหนึ่ง ดังนั้นรอบที่ 3 (การฝึกและปฏิบัติการ) ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสนใจเป็นอย่างมาก มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และทดลองใช้เครื่องมือ แต่พบปัญหาและอุปสรรค ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ของเทศบาลตำบลบ้านฝางที่ค่อนข้างล้าสมัย จึงไม่สามารถตอบสนองโปรแกรมประยุกต์ที่ใช้ในภาคปฏิบัติได้เท่าที่ควร ทำให้เกิดการล่าช้าในการฝึกปฏิบัติงาน แต่โดยส่วนใหญ่ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจมากต่อเครื่องมือ อีกทั้งยังทำให้ได้มองเห็นในภาพรวมของพื้นที่จากมุมสูงได้อย่างชัดเจน ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองของเทศบาลตำบลบ้านฝาง มีความสนใจในกระบวนการนี้ และพึงพอใจ เป็นอย่างมาก เพราะเห็นว่า หากสามารถจัดการข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลได้ จะสามารถบูรณาการข้อมูลมาใช้เพื่อประกอบ การตัดสินใจในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างแม่นยำ

5. สรุปผลการวิจัย

จะเห็นได้ว่า กระบวนการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้อง การเปิดเวทีสาธารณะให้ความรู้ด้านผังเมืองแก่ประชาชน และฝึกปฏิบัติงานด้านการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่ สร้างผลดีต่องานด้านการวางผังเมืองต่อเทศบาลตำบลบ้านฝาง กล่าวคือ ในการสนทนากลุ่มรอบที่ 1 ก่อให้เกิดการปรับพื้นฐานความรู้ในการด้านการผังเมืองและค้นหาข้อมูล รอบที่ 2 เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเกิดพัฒนา

ของปฏิบัติงานและประชาชน ปรับทัศนคติที่ดีต่องานด้านการผังเมืองของประชาชน รอบที่ 3 การฝึกปฏิบัติงาน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถสร้างข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อใช้ในการด้านการผังเมืองได้ สามารถสร้างมิติในการมองภาพรวมของพื้นที่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการวางผังเมือง จากการสนทนากลุ่มทั้ง 3 รอบพบว่า กระบวนการการบูรณาการข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อการผังเมืองครั้งนี้ทำให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองของเทศบาลตำบลบ้านฝาง ตื่นตัว กระตือรือร้นและเข้าใจตนเองมากขึ้น เข้าใจพื้นที่ของตนเองมากขึ้น เข้าใจงานด้านการผังเมืองมากยิ่งขึ้นและยังสามารถมองเห็นแนวทางในการนำข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ได้จากการบูรณาการครั้งนี้ไปใช้งานในงานด้านการผังเมืองและการพัฒนาเมืองได้ต่อไปในอนาคต

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อเทศบาลตำบลบ้านฝาง

ควรมีการประชุมสัมมนาข้อมูลด้านผังเมืองให้กว้าง ขวามากยิ่งขึ้น โดยจัดการประชุมผู้นำชุมชน ให้ผู้นำชุมชนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการด้านผังเมืองไปพร้อมกัน พร้อมทั้งจัดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้นำชุมชน และถ่ายทอดข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นด้านการผังเมืองให้ผู้นำชุมชนได้รับทราบ และกำหนดกลไกในการถ่ายทอดข้อมูลลงสู่ประชาชนในพื้นที่ผ่านผู้นำชุมชน ซึ่งการถ่ายทอดข้อมูลเหล่านี้เปรียบเสมือนหนึ่งการจัดประชาพิจารณ์ โดยอาศัยผู้นำชุมชนเป็นผู้ร่วมดำเนินการอีกช่องทางหนึ่ง

ให้ความรู้ทางด้านผังเมืองแก่ประชาชนในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชน ให้ได้รับทราบถึงประโยชน์ของการผังเมือง โดยอาจจัดนิทรรศการงานด้านการผังเมือง ให้ประชาชนได้เห็นรูปแบบของผังเมืองที่เทศบาลจะดำเนินการ รวมถึงการเปิดช่องทางให้ประชาชนได้ให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการรับฟังเสียงสะท้อนเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาในส่วนที่สามารถดำเนินการตามบริบทของพื้นที่ โดยถือมาตรฐานการผังเมืองเป็นหลัก

เทศบาลตำบลบ้านฝางควรจัดให้มีพื้นที่เพื่อรองรับการจัดการประชุม การจัดเวทีการสนทนา และการประชุมสัมมนาข้อมูลด้านผังเมือง ซึ่งเป็นการสร้างและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในงานด้านผังเมืองและการพัฒนาเมืองให้ประชาชนรับทราบมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการผังเมือง ควรดำเนินการเชิงรุก โดยการลงพื้นที่เพื่อร่วมปฏิบัติงานกับผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองของท้องถิ่นเพื่อร่วมวางรากฐานทางความรู้ วางระบบ และวางรูปแบบกระบวนการดำเนินงานด้านการจัดทำผังเมืองชุมชนที่ละขั้นตอน อย่างเป็นระบบ และอาจใช้วิธีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองของท้องถิ่นเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในกระบวนการการวางและจัดทำผังเมืองชุมชน ก่อให้เกิดความรู้และความชำนาญในการใช้เครื่องมือด้านการผังเมือง

2. ควรจัดให้มีหลักสูตรอบรมพัฒนาผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมือง โดยสร้างหลักสูตรการวางและจัดทำผังเมืองระดับท้องถิ่นในขนาดต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐาน อย่างต่อเนื่อง โดยอาจจัดแบ่งเป็นระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง หรือหลักสูตรเฉพาะทาง เพื่อให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองได้เข้ารับฝึกอบรม นอกจากนั้นอาจให้เป็นนักผังเมืองมืออาชีพจัดทำคู่มือการวาง จัดทำ และดำเนินการด้านการผังเมืองเพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบการปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่น เพื่อให้บุคลากรทางผังเมืองในระดับท้องถิ่นได้ต่อยอดความรู้เข้าสู่การ

ดำเนินงานที่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ด้านการผังเมืองด้วยตัวเอง ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนางานแบบยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจศึกษาในอนาคต

1. ควรเพิ่มจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยเพิ่มจำนวนพื้นที่ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบกระบวนการปฏิบัติงานด้านการผังเมือง และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลและประสบการณ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมืองของท้องถิ่นด้วยกัน เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถให้กับผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมืองของท้องถิ่น และเพื่อให้ผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

2. ควรใช้ระยะเวลาในการศึกษามากขึ้น เพื่อให้ได้เห็นภาพของกระบวนการจัดทำผังเมืองที่ของท้องถิ่นที่ชัดเจน ได้ศึกษาเรียนรู้ด้านการปฏิบัติงานจริง และมีส่วนรับรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาตัวเองเพิ่มมากขึ้น

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความเมตตาและช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ รวี หาญเผชิญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ท่านกรุณาให้แนวคิด ให้คำแนะนำปรึกษา ตรวจสอบข้อบกพร่องในงานวิจัย และช่วยเหลือผู้วิจัยให้สามารถข้ามพ้นปัญหาและอุปสรรคนานาประการ รวมทั้งเป็นกำลังใจให้ตลอดระยะเวลาในการวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์วีรวัฒน์ ศรีติสาร ที่เมตตาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วย ให้ความรู้ในศาสตร์ทางผังเมือง ให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ รวมถึงวิพากษ์งานวิจัย ทำให้ผู้วิจัยต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มขึ้น เพื่อให้งานวิจัยเป็นงานที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีมาโดยตลอด ขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. สรนาถ ลินอุไรพันธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาแนะนำ และให้แนวคิด ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้สำเร็จเสร็จสิ้นได้ด้วยดี อีกทั้งขอ คุณสรุยัน พลพิมพ์ ประธานสภาเทศบาล คุณสุพจน์ โคตรมณี ปลัดเทศบาลตำบลบ้านฝาง คุณไพฑูรย์ สุทธิบริบาล ผู้อำนวยการกองช่าง และบุคลากรกองช่าง รวมถึงผู้ปฏิบัติงานในสังกัดเทศบาลตำบลบ้านฝาง และผู้นำชุมชนทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลามาให้ความร่วมมือในการจัดการสนทนากลุ่ม ให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณ ผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของการวิจัยครั้งนี้อีกหลายท่านที่ไม่อาจกล่าวนามของท่านได้ทั้งหมดในที่นี้ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุกเรื่อง ผู้วิจัยขออาภัพคุณความดีของท่านทั้งหลายไว้ในความทรงจำตลอดไป

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้ชีวิต ให้การอบรมเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ให้การสนับสนุนในทุกด้าน เพื่อวางรากฐานทางการศึกษาที่ดีแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณ พี่มัทพรณดา ลักษณ์ ขอบคุณ คุณนิธิรัช สารรัตน์ บุคคลในครอบครัวที่สนับสนุนช่วยเหลือ และให้กำลังใจด้วยดีมาโดยตลอด คุณความดีที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่บุพการีผู้ที่เปี่ยมด้วยพระคุณ รวมถึงคุณอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ผู้วิจัยตลอดมา

8. เอกสารอ้างอิง

- [1] กาญจนา ไชยพันธุ์. (2549). กระบวนการกลุ่ม.
กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- [2] เทศบาลตำบลบ้านฝาง (2553). รายงานผลการ
ปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ 2553. ขอนแก่น:
โคโรบิสเนต.
- [3] สุมิตร สุวรรณ, (2552). การออกแบบการวิจัยเชิง
คุณภาพ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต
กำแพงแสน.